

IN MEMORIAM

Búcsú Tonk Sándortól

Tisztelt gyászoló Család, gyászoló Gyülekezet!
Egy-egy idős kortárs elhunytakor rendszerint az történik, hogy az értesítést szomorúan tudomásul vesszük, aztán napirendre térünk felette. De ha fiatalabb társunktól kell végképp búcsút vennünk, mély megrendülés vesz erőt rajtunk, és sokáig töprengünk azon, hogy miért kellett oly hamar, túl korán itthagynia bennünket.

Ez történt az elmúlt napokban, amikor elterjedt az a magyar fővárosból érkező hír, hogy a kiváló és elismert közéleti férfiú, Tonk Sándor nincs többé közöttünk.

Az őszinte megrendülésünk kifejezi az elhunyt személye iránt érzett közmegebecsülést és azt az elismerést is, hogy a hirtelen jött halál olyan életpálya ívét szakította meg, amelynek egyes szakaszait maradandó értékű megvalósítások fémjelzik. De a döbbenetben valahogyan benne van az is, hogy mi mindent kellett volna még elvégeznie az elhunytak az életmű befejezéséhez a családjá és a közjó érdekében.

Tisztelt gyászoló Gyülekezet!

Tonk Sándorra emlékezve bizvást elmondhatjuk, hogy sikeres intézményszervező, tudós egyéniség volt, s mint ilyen nagy elődök nyomdokain járt, akiktől tudott tanulni, miközben képes volt eligazodni a mi korunk bonyolult, buktatókkal teli viszonyai közt is. Közismertek az ő érdemei a különböző intézményszervezések terén. S ki ne tudná, hogy ezek milyen embert próbáló feladatokat raktak rá.

Megemlékezésemben ezek közül csak egyről, az Erdélyi Múzeum-Egyesületben betöltött szerepéről szeretnék szólni.

Tonk Sándor az EME újjáalakulásától részt vett Egyesületünk vezető testületében, s 1994-től 2002-ig alelnöki tisztséget töltött be. Mint múltunk tudós kutatója tisztában volt az Erdélyi Múzeum-Egyesület történelmi szerepével, ezért tudós hozzáállással igyekezett elősegíteni azt, hogy az újjászülető Egyesület lehetőleg méltó folytatója legyen saját előzményének.

Egyik kezdeményezője volt az erdélyi történelmi források feltárását célzó kutatások újradefiniálásának, nevéhez fűződik az ún. királykönyvek levéltári feldolgozására szakosodott kutatócsoport megalakítása az Erdélyi Múzeum-Egyesület keretében. Mélyen sajnáljuk, hogy nem érhet meg a sorozat első kötetének közeli megjelenését, melynek előszavát alig néhány hete vetette papírra.

Tisztelt gyászoló Gyülekezet!

Az elmúlt években nem egy alkalommal voltam útitársa Tonk Sándornak, amikor az MTA Határon Túli Elnöki Bizottságának üléseire igyekeztünk Budapestre. Ezek az utak jó alkalmat kínáltak arra, hogy az idő szorítását kevésbé érezve, alaposabban végiggondoljuk az EME és a Sapientia feladatait, együttműködésének lehetőségeit. A tervezgetés egyike-másika megvalósult. Együttműködési megállapodást kötöttünk a két intézmény között, amelynek értelmében

ebben az évben közös természettudományi könyvtár működését indítottuk el az EME egyik épületében.

Tonk Sándor személyes ügyének is tekintette az együttműködés szálainak erősítését. Nemrég kedves levél érkezett Tőle, amelyben bejelentette részvételi szándékát az EME őszi ülészakára, s nemes gesztussal felajánlotta a Sapientia Bocskai-házbeli termeit a konferencia idejére. Másként szólva: Erdély legrégebbi s legfiatalabb magyar tudományos intézménye hozzálátott a magyar jövő építéséhez Erdélyben az életnek két oly fontos területén, mint a tudomány és az oktatás. Most mégis azt kell tudomásul vennünk, hogy az egyik tervező és építkező végképp elhagyta a földi életet. Tonk Sándor rektor úr, kedves barátom elhunytja fájdalmas veszteség Egyesületünk számára is. Vigaszunk csak az lehet, ha munkája gyümölcseit és terveit nem engedjük veszendőbe menni, s a reményt ébresztő szerény kezdetnek lesz folytatása.

Kedves Sándor, Isten Veled, nyugodj békében!

Egyed Ákos

Elhangzott 2003. augusztus 23-án, Tonk Sándor temetésén.

Búcsú Zsemlyei Jánostól

Drága Barátunk, János! Az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* munkaközösségének nevében veszek örök búcsút Tőled. Annak a közösségnek a nevében, amelynek évtizedeken át egyik legodaadóbb és legfelkészültebb, hűséges tagja voltál. Az említett hatalmas mű szerkesztését munkád legfontosabb és legmaradandóbb részének tartottad. A múltba visszatekintve: a Te ez irányú munkád is úgy kezdődött, hogy Szabó T. Attila professzor megtisztelő kérésére – az ő szavaival élve – beléptél „a nyelvtörténet nagy iskolájába”. Ez Neked is a széles körű és mély tudás, a kitartás és „a minden körülmények között dolgozni kell” iskolája volt. Negyedszázadot kitevő szótári munkásságodat, valamint más tudományos tevékenységedet is az elérhető tökéletességre való törekvés meg a lelkiismeretesség vezérelte. Az alkotómunka életcélod volt. Ezért a nemlét közelgő árnyékában is folytattad munkádat.

Végigbőngésztem a Szótörténeti Tárból az általad szerkesztett részeket. 1978-tól, a II. kötetbeli első szócikked ’török pipa’ jelentésű *csibuk* címszavától állhatatos munkával értél el 2002-ig, a XI. kötetbeli utolsó szócikkednek *szabta* címszaváig, amely most, továbbgondolva, az elmúlás szabta élethatárt, véges életet juttathatja eszünkbe.

Mestere voltál a bonyolult elemzést követelő szavak (pl. *ifjú*, *lélek*, *szabadság*) megszerkesztésének, jelentéseik, finom jelentésárnyalataik fölfedezésének és szétválasztásának. Az említett szavakról tanulmányokat is közöltél. Vonzottak a munka- és időigényes, nehezen megoldható tudományos kérdések; ami nehéz volt, az számodra jobb és szebb feladatot jelentett. Tárbeli számos szócikked – mondhatni – tanulmány értékű alkotás. Sokrétűen gazdag más természetű munkád

átöleli a nyelvtudomány nem egy területét: a mai magyar nyelvet, a szövegtant, szókincstant, jelentéstant, a nyelvek közti kapcsolatok vizsgálatát. Tanulmányaidnak, egyetemi jegyzeteidnek hosszú sorát lehetne idézni, méltatni.

Gyakran mondtad, mesélted csöndes szenvedéllyel, hogy szótári munkád során az erdélyi nyelvnek, régiségnek mennyi gyönyöre és ismeretlen értéke tárult fel előtted.

Drága János, mindig csodáltuk tudásodat, bölcsességedet. Lényedből mindenki felé a szeretet, a jóság és a megértés áradt, amelyek kapcsolatainkban manapság ijesztően fogyó értékek. Ezért mindenki szeretettel, hálával és elismeréssel viszonyult Tehozzád is, és szívükbe zárva hasonló érzéssel fognak emlékezni Reád.

És most engedd meg, hogy szóljak kettőnk kapcsolatáról is. 1953-ban a Bolyai Egyetem elsőéves diákjaiként találtunk egymásra. Azóta fél évszázados barátságunk felhőtlen volt, testvérek közötti viszonyhoz hasonló egyetértésben éltük meg. Sokszor mondják, hogy ritka az igazi, mély barátság. A miénk az volt. Elődünk, Vámszer Márta váratlan halála után a Szótörténeti Tár szerkesztésének átfogó munkáját ketten vettük át, s ez még közelebb hozott bennünket egymáshoz. Minden ügyes-bajos dolgunkat meghánytuk-vetettük. Bölcs tanácsaidra, készséges segíteni akarásodra mindenben és mindenkor bizton lehetett számítani.

Nemrég, az utolsó szakmabeli hosszú utunkon sokat beszélgettünk – nem vészesen, hanem kedélyesen – a mi korunkbelieket foglalkoztató véges élet lehetőségeiről, a matuzsálemi kort megért nyelvészekről és másokról. De akkor még... – Végül azt is el akarom mondani, hogy amíg soraimat fogalmaztam, folyton arra gondoltam: minden közlésre szánt írásomat neked adtam oda, hogy mondjál véleményt róluk.

Felejthetetlen, drága Jánosunk, munkásságodat, életművedet méltó hely illeti meg nyelvtudományunk birodalmában. Nyugodjál békében. Élő emléked legyen áldott, segítsen minket.

Kósa Ferenc

Elhangzott 2003. június 7-én a Házsongárdi temetőben.